

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

У статті актуалізується питання соціально-економічних умов започаткування та розвитку факультету підготовки вчителів трудового та професійного навчання у педагогічному інституті імені Т.Г.Шевченка (нині НУЧК) у контексті розвитку підготовки педагогічних кадрів для трудового виховання молоді і до сучасного стану навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Здійснено ретроспективний аналіз підготовки вчителя до викладання трудового, виробничого та професійного навчання у загальноосвітніх та професійних закладах України.

З посиланням на освітньо-правові документи та освітні тенденції у галузі підготовки вчителів трудового та професійного навчання, виокремлено основні історичні віхи розвитку Навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Обґрунтовано закономірність змін у назві факультету та запровадження нових спеціальностей з метою підготовки майбутніх вчителів та педагогів трудового та професійного навчання.

Мета статті. *На основі ретроспективного аналізу розвитку освітніх тенденцій підготовки майбутніх вчителів і педагогів трудового та професійного навчання, виявити взаємозв'язок формування предметної області освітніх компонентів освітньої програми професійної їх підготовки з поточним рівнем розвитку виробництва та проблем трудової підготовки учнівської молоді.*

Сучасний Навчально-науковий інститут професійної освіти та технологій у складі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка має свою особливу історію створення від започаткування до сучасного стану, яку варто розглядати в нерозривній єдності з генезисом і основними тенденціями формування освітнього потенціалу вчителя трудового навчання.

В історичному розвитку трудового навчання прослідковуються деякі характерні періоди.

У післяреволюційний період в освіті поширюються ідеї політехнічної освіти. Проблема формування «нової людини» спонукає звернення до трудового навчання як засобу трудового виховання. У намаганнях вирішити проблему у 1920-х роках педагогічні інститути починають готувати фахівців із трудової підготовки. Існуюча на той час недосконала система підготовки фахівців трудового навчання, як і сама програма, що неоднозначно сприймалась педагогами-практиками, загальмувала організацію майстерень і розробку методики трудового навчання [1, с. 61]. Перекося у розумінні завдань трудового навчання у бік зведення його лише до політехнічного і виробничого навчання звужувало його і в той час ставили перед ним нереальні завдання та призвели до того, що предмети такі як математика, фізика і інші, були звільнені від політехнічного змісту, а все політехнічне навантаження лягало на трудове навчання, в результаті чого воно було вилучене з навчального плану школи (1937 р). Крім того проблема ускладнювалась тим, що не була розв'язане питання кадрів учителів-трудовиків, здебільшого це буди практики без педагогічної, а інколи і без достатньої загальної освіти [1, с. 65]. Разом з тим бурхливий розвиток науково-

технічного прогресу ставив на передній план проблему підготовки педагогічних кадрів для трудового навчання шкільної молоді.

Серед прихильників трудової школи не було єдності у питаннях належності трудового навчання до загальноосвітніх предметів. Суперечності тривали ще й у 50-ті роки ХХ століття. У дискусіях перемогла точка зору, яка відстоювала думку про те, що трудове навчання має посідати центральне місце в усій шкільній системі, що і було підтримано серед працівників органів народної освіти. Предметна основа трудового навчання була ліквідована. Елементи знань з математики, біології, фізики та інших навчальних предметів формувалися навколо трудових завдань учнів [5, с. 17].

Закономірно, що у період з 1950 по 1958 роки в педагогічних навчальних закладах не існувало спеціальностей, де б цілеспрямовано готували учителів праці і лише у межах навчальних програм підготовки вчителів математики фізики, хімії, природознавства та інших була передбачена підготовка до викладання основ виробництва, трудового навчання, основ сучасної техніки, проведення практичних занять у шкільних майстернях тощо [3, с. 84].

Але було очевидно, що вчителям необхідна була фахова підготовка для реалізації завдань трудового навчання в школі.

Досліджуючи проблему підготовки вчителя трудового навчання в період 1950-1957 рр., у контексті формування трудових ресурсів, Кузьменко Ю.В., на основі аналізу нормативно-правових документів доходить висновку про те, що вирішенню питання підготовки майбутнього вчителя трудового навчання було приділено особливу увагу, а його реалізація покладалася на педагогічні училища, вищі навчальні заклади, заклади післядипломної освіти. Дане питання було стратегічним у розрізі розвитку та формування трудових ресурсів країни, оскільки з одного боку здійснювалося підвищення рівня кваліфікації вчителя з трудового навчання, а з іншого це призвело до покращання рівня трудової підготовки студентів [2].

З прийняттям Верховною Радою УРСР Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» (1959р.) підготовка вчителя трудового навчання стає системнішою, вищі педагогічні інститути починають активно готувати фахівців у цій галузі. Відповідно до цього документу робота усіх освітніх закладів скеровувалася на здійснення політехнічної освіти. На цей період припадає особлива увага до трудового та політехнічного навчання, адже школа стає трудовою, політехнічною з виробничим навчанням [3, с. 85]. Відповідно школа потребувала фахівців здатних забезпечити цей процес на належному рівні.

Так, для забезпечення відповідної підготовки вчителів до трудової підготовки учнів у відповідності до існуючих на той час тенденцій, на фізико-математичному факультеті Чернігівського педінституту ім. Т.Г. Шевченка було створено кафедру загальнотехнічних дисциплін (Наказ МО України 103 - 24.05.65) [6].

Деяко пізніше, у пошуках розв'язання існуючої проблеми, кафедру загальнотехнічних дисциплін і кафедру фізики реорганізували у дві інші кафедри: кафедру фізики і кафедру фізики і загальнотехнічних дисциплін, що відображало тісний предметний зв'язок фізики і техніки. Цей період можна вважати зародженням підготовки вчителів трудового та професійного навчання у Чернігівському педінституті.

На наступному етапі (1959 – 1985 рр.) відбулося становлення і розвиток системи навчання фахівців із трудової підготовки.

Відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР від 20 лютого 1968 року у Чернігівському педінституті ім. Т.Г. Шевченка на базі фізико-математичного факультету встановлена спеціальність «фізика і електротехніка» та «фізика і технічна механіка», та уже з 1-го вересня 1969 року на базі фізико-математичного факультету було відкрито нову спеціальність «Загальнотехнічні дисципліни та фізика», що остаточно ознаменувало започаткування підготовки вчителя трудового навчання в Чернігівському педінституті ім. Т.Г. Шевченка.

Значно активізувалося питання підготовки фахівців із трудової підготовки в Україні на початку 70-х років із затвердженням постанови колегії Міністерства освіти УРСР від 15 жовтня 1969 року «Про затвердження заходів по дальшому поліпшенню роботи з професійної орієнтації та трудового виховання учнів у загальноосвітніх школах УРСР» Відбулося оновлення змісту, форм і методів роботи з педагогами в педучилищах і системі післядипломної освіти. Учителів трудового навчання у школах не вистачало. З метою вирішення назрілої проблеми Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти СРСР ухвалило рішення, поміж іншого, забезпечити підготовку вчителів праці й виробничого навчання в педагогічних, технічних і сільськогосподарських вишах країни [4].

В Україні було прийнято ряд постанов, які стосувалися дальшого поліпшення роботи з професійної орієнтації і трудового навчання учнів у загальноосвітніх школах нашої республіки [5, с. 19].

Закономірною реакцією на ситуацію, що склалася, Чернігівським педінститутом ім. Т.Г. Шевченка було порушено клопотання перед Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР про розділення фізико-математичного факультету. Міністерством освіти Української РСР було задоволено клопотання Чернігівського педінституту імені Т. Г. Шевченка і був виданий наказ №235 від 15.10. 1969 р. про розділення фізико-математичного факультету на два факультети: математичний та фізичний. Згідно наказу ректора Чернігівського педінституту ім. Т.Г. Шевченка Костарчука В.М. № 111 від 8 грудня 1969 року було розділено фізико-математичний факультет на два: математичний і фізичний факультети. До математичного факультету віднесли:

а) спеціальність «Математика» – стаціонарний і заочний відділи, «Математика і фізика»;

б) кафедри вищої математики, елементарної математики і методики математики.

До фізичного факультету віднесли:

а) спеціальність «Фізика», «Фізика і електротехніка», «Фізика і технічна механіка», «Фізика і загальнотехнічні дисципліни»;

б) кафедри фізики, методики фізики і технічних засобів навчання.

Було призначено виконуючим обов'язки декана математичного факультету Кролевця В.С., а декана фізичного факультету – доцента Штепу М.І.

Ще одним кроком стало звернення Міністерства освіти УРСР за дозволом до Міністерства освіти СРСР щодо започаткування у низці педінститутів, у тому числі і в Чернігівському педінституті підготовку вчителів зі спеціальності № 2120 «Загальнотехнічні дисципліни і фізика» на основі спеціальності 2105 «Фізика і

загальнотехнічні дисципліни» і наявної матеріальної бази та досвіду підготовки вчителів трудового навчання [4].

Авторка цього матеріалу здобувала освіту за спеціальністю «Загальнотехнічні дисципліни і фізика в 1973-1978 роках і донині працює на посаді доцента вже реорганізованого факультету.

На виконання Постанови колегії Міністерства освіти УРСР від 15.11. 1968 року «Про забезпечення шкіл вчителями трудового навчання і креслення» з 1970 року було організовано підготовку вчителів по спеціальності «загальнотехнічні дисципліни і фізика» за заочною формою навчання» [6].

З 1970 року вводиться новий навчальний план зі спеціальності №2120 «Загальнотехнічні дисципліни і праця з додатковою спеціалізацією». Навчальним планом передбачено ряд дисциплін, серед яких: «Електротехніка з основами промислової електроніки», «Основи взаємозамінності і технічні вимірювання», «Радіотехніка» та інші. Новий навчальний план зі спеціалізацією за напрямом «технічне креслення і конструювання» було введено 1972–1973 навчального року для студентів перших курсів спеціальності «Загальнотехнічні дисципліни і праця» [4, с. 150]. Відповідно до цього 30.06.1972 року було створено кафедру загальнотехнічних дисциплін, яка стала осередком створення факультету підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін.

Починаючи з 1975 року, випускникам стаціонарних, вечірніх і заочних відділень педагогічних інститутів, що навчалися по спеціальності «Загальнотехнічні дисципліни і праця» присвоювали кваліфікацію «Вчитель загальнотехнічних дисциплін».

У березні 1976 року Рада Міністрів Української РСР прийняла постанову «Про стан та заходи по дальшому поліпшенню трудового навчання і професійної орієнтації учнів загальноосвітніх шкіл республіки», в якій, зокрема, було передбачено значне зміцнення матеріальної бази шкіл.

Постановою від 22 грудня 1977 року «Про дальше удосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл та підготовки їх до праці» передбачалося збільшення часу на трудове навчання у старших класах, введення в органах народної освіти посади інспектора з трудового навчання і виховання, закріплення за школами базових підприємств, розширення набору для підготовки вчителя праці [5, с. 19].

Наступним кроком у розбудові факультету підготовки вчителів праці стала реорганізація математичного і фізичного факультетів у факультети:

- фізико-математичний,

- підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці (Наказ МО УРСР від 21.05.1982р.). З 1 вересня 1982 року тимчасово призначено виконуючим обов'язки декана факультету загальнотехнічних дисциплін і праці старшого викладача М.К. Коновця.

Пізніше (09.06.83 р.) було реорганізовано й кафедру загальнотехнічних дисциплін у кафедри:

- методики трудового навчання;
- загальнотехнічних дисциплін.

У зв'язку з цим, доцента Є. І. Антоненка було звільнено з посади завідувача кафедри загальнотехнічних дисциплін і затверджено на посаді завідувача кафедри методики трудового навчання. Доцента Чернишова А.П. призначено на посаду

завідувача кафедри загальнотехнічних дисциплін. Роботу кафедри загальнотехнічних дисциплін забезпечували 8 викладачів: доценти А.П. Чернишов, С.А. Рубінчик., В.М.Петрик, також працювали В.І. Танасюк, І. Л. Клочко, І.О. Газука, О.С. Кулаков та В.П. Меркулов.

Персональний склад кафедри методики трудового навчання: Є. І. Антоненко, В. О. Татарчук, В.Г.Гетта, С. М. Новик, М.М.Сердюк, О.Г.Сіромаха, О.І. Герасименко, В.О.Шатун, А.М. Плуток.

Відповідно до плану прийому студентів на 1984 рік введено спеціальності «загальнотехнічні дисципліни і фізика», «загальнотехнічні дисципліни і праця з методикою профорієнтації».

З 1985 року індустріально-педагогічний факультет очолив доцент Акименко М.І., який працював деканом цього факультету по 06.09.2003 року.

Відповідно до рішення вченої ради педагогічного інституту з метою підвищення ефективності психолого-педагогічної та методичної підготовки студентів до роботи у школі, наказом ректора О.Ф. Явоненка (№ 133 вк-1 від 28 червня 1989 р. було затверджено персональний склад кафедри та створено (у липні 1989 р.) нову кафедру педагогіки, психології та методики викладання загальнотехнічних дисциплін, очолив кафедру кандидат педагогічних наук, доцент Плуток А.М. До складу кафедри увійшли 9 осіб, 2 з них мали кандидатські ступені – Плуток А.М. та В. П. Сиченков. На кафедрі працювали: О. І. Герасименко, А. Г. Скок, А. П. Нижник, А. М. Єрмак, В. О. Силлер, Г. А. Хоменко, Т .М. Позняк.

За погодженням Міністерства народної освіти УРСР згідно з рішенням Ученої ради інституту від 24 квітня 1991 року відкрито з 1 вересня 1991 року такі нові спеціальності: «Праця і основи підприємництва», «Праця і професійне навчання» для осіб, які мають середню педагогічну освіту з трьохрічним терміном навчання.

Відповідно до нової номенклатури спеціальностей, керуючись наказом Міністерства освіти України № 294 від 1 вересня 1995 р. та рішенням вченої ради інституту від 28 червня 1995 року, факультет підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці з 1 вересня 1995 року було перейменовано на індустріально-педагогічний факультет.

Постановою Кабінету Міністрів 23 березня 1998 року № 290 та наказом Міністерства освіти України № 122 від 30 березня 1998 р. на базі інституту було створено Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. На той момент був індустріально-педагогічний факультет з кафедрами: загальнотехнічних дисциплін, основ матеріалознавства і трудового навчання, педагогіки, психології та методики загальнотехнічних дисциплін.

Зі здобуттям Україною незалежності починається новий етап розвитку. Трудове навчання поступово трансформується в «Технології» та «технологічну освіту», адаптуючись до вимог ринкової економіки та науково-технічного прогресу.

У 2003 році деканом факультету був обраний кандидат пед. наук Торубара О. М.

Наказом №70-вк/І від 01.04.2010 по ЧНПУ змінено назву індустріально-педагогічного факультету на технологічний.

З 2016 року активно розробляються та впроваджуються стандарти, що будуються на компетентнісному підході. Підготовка майбутніх учителів трудового і професійного навчання та технологій зосереджується на формуванні проектної діяльності та інших ключових компетентностях.

Концепція нової української школи висуває нові вимоги до вчителя, зокрема технологічної освіти. Нині педагогічна освіта спрямована на формування інноваційних та гнучких фахівців, здатних реалізувати принципи оновлених освітніх стандартів.

Відповідно до пунктів 4, 7 статті 33 Закону України «Про вищу освіту» рішенням вченої ради університету (Протокол №6 від 29.12.2021 р.) було реорганізовано технологічний факультет Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г Шевченка в Навчально-науковий інститут професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка з 01.01.2022 року.

Висновок. Історія становлення і розвитку Навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій віддзеркалює основні тенденції професійної підготовки вчителя трудового навчання та технологій від вузького фахівця до універсального педагога, що має володіти не лише практичними навичками, а й методичною підготовкою, бути готовим до проєктної і інноваційної діяльності.

Автор висловлює щире подяку випускникам цього факультету Попку І.Т. (1969 рік випуску), Шенько В.П. (1975 рік випуску) – учителям зі значним педагогічним досвідом за допомоги у зборі фактичного матеріалу.

Список використаних джерел

1. Бугаєвич І.В. Праця як навчальний предмет. Київ: Радянська школа., 1970. 78 с.
2. Кузьменко Ю.В. Підготовка майбутнього учителя трудового навчання як складова формування трудових ресурсів (1950–1957 рр.). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2015. Випуск 52. С. 133-139.
3. Лящук Ю.В. Підготовка вчителя трудового навчання у другій половині ХХ століття. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2016. Випуск 54. С. 83-88.
4. Павлюк Л. Підготовка вчителів трудового навчання і технологій в Україні: історико-педагогічний аспект. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2018. № 17. С. 147–152.
5. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. 4-те вид. переробл. і доп. Частина І. Теорія трудового навчання. Київ : РННЦ «ДНІТ», 2000. 248 с.
6. Фонд № 608 опис 1-0.

Тетяна Побоча

ПОТРЕБА ГЕНДЕРНОЇ ЧУТЛИВОСТІ У МОДЕРНІЗАЦІЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гендерна чутливість у шкільній освіті розглядається глобальними освітніми інституціями як необхідна умова підвищення якості освітнього середовища,